

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст.241. (зі змінами)
2. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1992. № 9. Ст.106. (зі змінами)
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст.250. (зі змінами)
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. (зі змінами)

Анна Баглай,
Вікторія Проненко,
студентки юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЄВРОПЕЙСЬКА СУДОВА ПРАКТИКА: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

На даному етапі розвитку наша країна стрімко переживає євроінтеграцію, прямуючи в Європу, Україна повинна відповідати нормам Євросоюзу, використовувати їх в своєму національному законодавстві. Актуальність теми полягає в проблемі застосування норм міжнародного права в національному праві України, а саме в сфері захисту прав і свобод людини, адже, людина є найвищою цінністю в Європі.

За аналізом останніх досліджень і публікацій, в Україні наявна певна кількість наукових досліджень присвячених цій проблемі. Окремі аспекти застосування практики Європейського суду з прав людини та суду ЄС в правосудді України розглядали у своїх працях С. Ф. Афанасьєв, С. В. Васильєв, І. В. Воронцова, Г. А. Гаджієв, В. В. Комаров, О. В. Константій, М. Н. Кучін, В. Паліюк, Ю. Попов, А. О. Селіванов, А. Р. Султанов та ін. Проте, як свідчить аналіз судової практики судів різних видів юрисдикції, наразі не вирішеною залишається низка питань, пов'язаних із практичним застосуванням рішень ЄСПЛ та Суду ЄС під час здійснення національного судочинства.

Головним дослідженням цієї публікації є визначення проблемних питань застосування практики Європейського суду з прав людини та Суду ЄС під час здійснення національного судочинства, виокремлення негативних чинників, що утруднюють ефективне та правильне використання на рівні національного законодавства.

Європейський суд з прав людини є міжнародним судовим органом, який поширює свою юрисдикцію на всі держави-члени Ради Європи, які ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, займається тлумаченням і застосуванням конвенції, вирішуючи міждержавні спори та скарги окремих осіб.

Компетенція Європейського суду з прав людини:

- розглядати індивідуальні та міждержавні скарги;
- визнавати факт того, що було порушено, те чи інше право заявника;
- присудити заявнику виграну, справедливую компенсацію;
- тлумачити Конвенцію про захист прав людини та основних свобод;
- встановлювати факт того, що будь-яке порушення в певній державі носить масовий характер через системність проблеми, у зв'язку, з чим наказувати цій державі вжити заходів щодо виправлення цього недоліку;
- розглядати запит комітету міністрів Ради Європи з питання про те, чи не порушила держава-відповідач своє зобов'язання по виконанню постанов (рішень) ЄСПЛ;
- давати тлумачення раніше винесеної постанови на запит Комітету Міністрів Ради Європи;
- виносити

ти Консультативні висновки про тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод, з питань не пов'язаних з розглядом справ [2].

Варто зазначити, що відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» виконанням рішень Європейського суду у справах щодо України є:

- виплата відшкодування, присудженого Європейським судом;
- вжиття додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Європейського суду;
- вжиття заходів загального характеру:
  - а) з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, порушення яких встановлено в рішенні Європейського суду;
  - б) для усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Європейським судом порушення;
  - в) з метою усунення підстави для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому [4].

Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України задля захисту прав і свобод до Європейського суду може звертатися кожна людина, що використала в Україні всі гарантовані національним законодавством правові засоби захисту [3].

Головним питанням нашого дослідження є питання про правову природу практики ЄСПЛ та Суду ЄС як джерела права в національному правопорядку.

Варто погодитись з думкою В.А. Гуманова. Він зазначає, що довготривалий доктринальний спір про те, чи є судова практика джерелом права, щодо судової практики ЄСПЛ та Суду ЄС вирішується однозначно позитивно, її правотворча роль не заперечується [6, с.89].

В. В. Комаров зазначає, що прецедентність рішень ЄСПЛ та Суду ЄС слід розглядати не лише з точки зору, власне, прецедентного характеру, тобто кваліфікації їх як прецедентів, а з точки зору загальнообов'язковості. Для практики застосування рішень ЄСПЛ та Суду ЄС цей аспект є найголовнішим та відбиває необхідність застосування у судовій практиці різних за своїм характером рішень ЄСПЛ [7, с.20]

Беручи за основу розуміння прецедентності рішень ЄСПЛ як їх загальнообов'язковості в контексті концепції усталеної судової практики або «модель прецеденту, що містить принципи, які використовуються», які, на нашу думку, є схожими та прийнятними, слід звернути увагу на неоднорідність практики ЄСПЛ. Зокрема, виникає необхідність розмежування рішень, ухвалених у справах проти України, та рішень, ухвалених у справах проти інших держав [8, с. 232-233].

Таким чином, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, Україна, визнала юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Нормативною базою в якій закріплено обов'язковість застосування норм міжнародного права для захисту прав і свобод людини: Конституція України (ст. 9, 55), Закон України від 23.02.2006 №3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (ст.17), постанова Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27.02.2009 року.

Відповідно до ст. 9 Конституції України Конвенція та Протоколи до неї є частиною національного законодавства України як чинний міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [3]. Україна, давши згоду на обов'язковість міжнародного договору, зобов'язується діяти таким чином, щоб не позбавити його мети та не зробити його неможливим для виконання. Тому і ратифікована Конвенція і практика ЄСПЛ відповідно до вище наведеного Закону для України є джерелами права і обов'язковими до застосування [5].

Водночас, досі існують певні питання щодо розуміння застосування практики ЄСПЛ та Суду ЄС. Так, з одного боку, існує правова позиція, що оскільки відповідно до ч.1 ст. 46 Конвенції високі Договірні Сторони зобов'язались виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами, прецедентний характер мають виключно рішення, в яких Україна була стороною процесу. З іншого боку, існує правова позиція, що усі рішення ЄСПЛ є джерелом права [7].

На наш погляд, національні суди у разі застосування практики ЄСПЛ мають керуватися виключно встановленими ЄСПЛ критеріями застосовності тієї чи іншої статті Конвенції, а не критеріями тотожності обставин справи.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що нині виникають проблеми у застосуванні практики ЄСПЛ та Суду ЄС, а саме: під час розгляду та вирішення справ у національних судах, що пов'язано насамперед із недоступністю рішень ЄСПЛ, через відсутність їх перекладів та браком загальної культури та навичок застосування практики ЄСПЛ та Суду ЄС. Проблемою також є складна процедура звернення до суду, довгий

термін винесення рішення, нестача бюджетних коштів для виплати компенсації громадянам, через що велика кількість рішень не є виконаною. Це все потребує невідкладних заходів з боку держави, а саме, створення доступних баз даних з офіційним перекладом практик ЄСПЛ та Суду ЄС; надання прикладу і вироблення певних рекомендацій вищих судових інстанцій застосування практики ЄСПЛ та Суду ЄС під час здійснення правосуддя в судах нижчих інстанцій.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.
2. Лутковська В. В. Судова практика Європейського суду з прав людини. Рішення щодо України. Київ : Праксіс, 2005. 480с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України. 2019, № 38, ст.160.
4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2006, N 30, ст.260.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
5. Ольга Буткевич. Застосування практики та виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини. Лабораторія законодавчих ініціатив. Листопад, 2017. 8с.
6. Туманов В. А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности. Москва: НОРМА, 2001. 304 с.
7. Комаров В. В. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і практика судочинства. Харків: Харків юридичний, 2008. С. 13-38.
8. Олександр Гаврилюк. Проблемні питання застосування практики Європейського суду з прав людини національними судами. – *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 231-236.
9. Білас І.Г., Білас А.І. Сучасна юриспруденція: Підручник у чотирьох кн. Книга перша: Сучасна теорія держави. Київ : Спеціалізоване видавництво «ЮНЕСКО-СОЦІО», 2018. 456 с.
10. Право Європейського Союзу: підруч. за ред. В. І. Муравйова. Київ: Юрінком Інтер. 2011. 704 с.
11. Яковюк І.В. Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях). Харків : Прав., 2019. 177 с.
12. Георгіца А.З., Чикурлій С.О. Міжнародне публічне право: Навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2002. 175 с
13. Андріанов К. До питання про юрисдикцію Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2000. № 8. С. 46-47
14. Блажівська Н. Є. Виконання рішень Європейського суду з прав людини. Порівняльний аспект. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С. 83-89.
15. Телестакова А.А. Захист прав людини: міжнародні та національні аспекти: монографія. Київ. міжнар. ун-т. К.: КиМУ, 2010. 202 с.
16. Де Сальвіа М. Прецеденти Європейського Суду по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. 1072 с.

Аліна Бевзюк,
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
д.ю.н., проф. **Наливайко Л.Р.**
професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

Найважливішим питанням державного та суспільного життя України є гарантії конституційного ладу. Конституційний лад держави функціонується, розвивається та зберігає стабільність. Конституції і закони утверджують гарантії. Це система засобів і нормативних та організаційно-правових умов, що забезпечують існування та дійсність основних інститутів держави і суспільства [1].

Гарантії містять системний характер - це тісний зв'язок процесуальних та правових засобів встановлення принципів і норм. Юридичні гарантії мають устрій установчої влади і